

Ibrohimova Muxabbat Anvarjon qizi,

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

+998 99 089 21 83

ibrohmovamuxabbat974@gmail.com

Annotatsiya. Ma'lumki, aksariyat ijodkorlar adabiyotning ibtidosi bo'lgan xalq og'zaki ijodidan ta'sirlanib, uning an'analari o'z asarlarida davom ettirib kelganlar. Shu bois shoir va adiblarning individul uslubi, badiiy mahorati, asarlariga doir poetik masalalar o'rganilganda, albatta, ulardagi xalqonalik, folklor obrozlari va motivlari davomiyligi alohida tadqiq etiladi. Jumladan, ushbu maqolada ham XX asrning yetakchi namoyandasi – Abdulla Oripov ijodidagi xalqona ohanglar, she'rlarida aks etgan folklorizm unsurlarining badiiy talqini borasida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: xalq og'zaki ijodi, folklor, ertak, she'r, an'ana, maqol, epigrafi, tasvir.

FOLKLORE TRADITIONS IN THE WORK OF ABDULLA ORIPOV

Ibrohimova Mukhabbat Anvarjon qizi,

2nd year student of the Uzbek-Finnish Pedagogical Institute

+998 99 089 21 83

ibrohmovamukhabbat974@gmail.com

Annotation. It is known that most creators were influenced by folk oral creativity, which is the beginning of literature, and continued its traditions in their works. Therefore, when studying the individual style, artistic skill, and poetic issues of poets and writers, the continuity of folkloric images and motifs in their works is of course separately studied. In particular, this article also discusses the artistic interpretation of folk melodies and elements of folklorism reflected in the poems of the leading figure of the 20th century - Abdulla Oripov.

Keywords: folk oral literature, folklore, fairy tale, poem, tradition, proverb, epigraph, image.

Ma'lumki, xalq og'zaki ijodi milliy adabiyotimizning bugungi kundagi rivojiga, sayqal topishiga zamin yaratgan ijod turidir. Xalq og'zaki ijodi "folklor" atamasi bilan sinonim tarzda qo'llanib "xalq donoligi", "xalq donishmandligi" degan ma'nolarni anglatadi. Bu ijod turi qadimdan xalqimizning mehnati, turmush mashaqqatlari, xursandchiliklari bilan hamohang tarzda shakllanib kelgan. Folklor an'anaviylik, variantlilik, og'zakilik, anonimlik kabi o'ziga xosliklardan iborat bo'lib, chuqur g'oyaviyligi, yuksak badiiyligi bilan xarakterlidir. Qadimdan xalqimizning orzu-umidlari, qahramonliklari, ajdodlarimizning nasihatlar folklorning maqol, topishmoq, afsona, rivoyat, ertak, matal doston kabi xalq og'zaki ijodi janrlarida o'z aksini topgan va avloddan avlodga meros bo'lib kelmoqda. Shuningdek, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, mardlik, jasurlik, sadoqat, ahillik g'oyalari insonlar ongiga xalq og'zaki ijodi orqali singgan.

Folklor yozma adabiyotning bunyodga kelishiva rivojlanishiga genetik manba bo'lib xizmat qiladi. Badiiy asar yozish sohasidagi ilk urinishlar folklor tajribasiga suyanish va uni ijodiy o'zlashtirish negizida kechganligi, qolaversa, bunda folklorga xos syujetlar, obrazlar, motivlar, uslub va tasviriy vositalardan ijodiy foydalanilganligiyoki stilizatsiya qilinganligi hech kimda shubha uyg'otmaydi. Kishilik ma'naviyati tarixida bu beminnat sarchashmadan bahramand bo'lmagan biror so'z san'atkorini tasavvur qilish amri maholdir [1.16]. Shu qatorda o'zbekning eng sara shoirlaridan biri bo'lgan Abdulla Oripov ham o'z ijodini xalq og'zaki ijodi deb atalmish chashma bilan sug'oradi:

Ertak degani bu – bu bolaga ermak,
 Ertak degani bu – shirin aqida.
 Men bir kun ukamga so'yladim ertak
 Afsonaviy jannat haqida[2.111]

“Jannat” deb nomlangan ushbu she’rda shoirning ukasiga aytrgan jannat haqidagi ertagi tasvirlangan ya’ni shoir bu she’rini yaratishda folklorning eng ommabop janrlaridan biriga murojaaaat qilgan. Bizga ma’lumki, ertak hayotiy uydirmalar asosida vujudga keladigan, doimo oxiri yaxshilik va ezgulik bilan yakun topadigan, qadimdan bolalarni vatanga muhabbat, sadoqat, do’stiga sodiqlik, ota-onaga hurmat, ezgulikka intilish, yovuzlikka nafrat ruhida tarbiyalashda eng kerakli manba hisoblanadi.

Xalq og’zaki ijodida voqelikni ro’yobga chiqarishda turli adabiy va tasviriy vositalardan, ramziy va mifologik obrazlardan, sifatlashlar, an’anaviy qoliplar, turg’un iboralar, mubolag’a va sa’j san’atining yuksak namunalaridan foydalaniladi. Ana shunday obrazlardan biri Alpomish obrazidir. Ma’lumki, Alpomish obrazi “Alpomish” dostonining bosh obrazi bo’lib, u o’zida mardlik, jasurlik, vatanga mehr-muhabbat, yorga sodiqlik, do’stiga vafodorlik hislarini o’zida mujassam etadi. Ustoz shoir ham o’zining “Avlodlarga maktub” she’rida Farhod, Alpomish obrazlariga murojaat qilgan:

Shu zamon ko’zingiz oldida birdan
 Kichik chumolicha qolgusi Farhod.
 Oddiy jussangizga ko’z tashlab zimdan,
 Aziz nabiralar solursiz faryod.
 O’ylarsiz, Alpomish davridan buyon
 Pahlavon o’tmagan bular singari.
 O’yarsiz, muncha tez qaribdi inson.
 Nahot biz shularning nabiralari[2.102].

Shoir bu misralar orqali biz yoshlarga Alpomishdek bahodirning avlodlari ekanligimizni anglatmoqchi bo’ladi, bizni ham u yurgan ezgu yo’ldan yurishga undaydi. Shuningdek, shoir ayrim she’rlarining ma’nosini yanada, teran anglatish, tasvir etilgan g’oyalarni chuqurroq his qildirish maqsadida bobolarimizning pand-nasihatleri aks etgan xalq maqollariga, hikmatli so’zlarga murojaat qiladi va ulardan epigraf sifatida foydalanadi. Jumladan, shoir “Tarbiya” deb nomlangan she’rida “Kengga keng dunyo, torga tor dunyo” maqolidan foydalangan. Darhaqiqat, inson hayotga qanchalik chiroyli ko’z bilan qarasa, ijobiy munosabatda bo’lsa, olam unga shu qadar go’zal ko’rinadi. Aksincha, doimo hayotidan nolib, mazmunsiz yashayotgan insonga hayot qanchalik go’zalligi, umrning g’animatligining ahamiyati yo’q. Shunday ekan, dunyoga kelgan har bir inson tirik ekanligi, tinch va farovon, to’kin-sochin, serquyosh yurtida yashayotganligi uchun shukur qilishi kerak, hayotning har lazasidan bahra olib yashash kerak, chunki umr har qanday insonga bir marta beriladigan eng ulug’ ne’matdir.

Bizga ma’lumki, xalq og’zaki ijodida, ayniqsa, latifalarda “Afandi” obraziga juda ko’p duch kelamiz. Afandi barcha latifalarda mard, to’g’riso’z, haqiqatgo’y, adolatni ulug’lovchi, kambag’al, beva-bechoralarning homiysi, shuningdek, shaxs va jamiyat kamchiliklari ustidan kuluvchi xalq qahramoni sifatida gavdalanadi. Bu qahramon Abdulla Oripovning nazaridan ham chetda qolmagan:

Afandi degani o’zim bo’laman,
 Har xil hangomaga ichi to’laman.
 Esi yo’q odamlar kallasizlardan

Xafa bo'lishadi, shunga kulaman[3.89]

“Afandi” deb nomlangan mazkur she’rda ham afandining yuqorida aytib o’tilgan xususiyatlari tasvirlangan.

O‘zbek she’riyatida folklorizmlardan badiiy matnni qurishda, uning ritmini shakllantirishda, g‘oyaviyligini oshirishda, xalqchilligi va ta’sirchanligini kuchaytirishda eng muhim vosita sifatida foydalanilgan. Yuksak iste’dod sohibi “Xalq og‘zaki ijodiga bepisandlik adabiyotdan yiroqlikdir”, degan xulosani o‘ziga shior qilib olgan va o‘z she’rlarini folklorizm unsurlari bilan boyitgan. Masalan, , “Shoh va gado” deb nomlangan she’rida “Siylangan joyida azizdir inson” degan xalq maqoli qo‘llangan:

G‘aybdan sado keldi: — Tingla, ey banda,

Barchangga yaratgum yagona makon.

Bir-biring kamsitib qilma sharmanda,

Siylangan joyida azizdir inson [4]

Serqirra ijodkor qaysi mavzuni qalamga olmasin, ularning barchasida o‘zgacha timsol, obrazlar, badiiy tasvirlar, xalqona ruh orqali kitobxon qalbiga chuqur kirib bora olgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. “O‘zbek folklori”(o‘quv-uslubiy majmua)
2. Abdulla Oripov. Tanlangan asarlar. 1-jild: She’rlar va dostonlar. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 2000.
3. Abdulla Oripov. Tanlangan asarlar. 8-jild: She’rlar. – T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
4. Abdulla Oripov. Tanlangan asarlar . 4-jild. G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti. Toshkent – 2001.
5. <https://nauka21veka.ru/articles/filosofskie-nauki/abdulla-oripov-ijodida-folklorizmlarning-ahamiyati-1586176470/>